

Tarmės ir bendrinės kalbos vartojimas – sociolingvistiniai aspektai

(Punsko vyresniųjų klasių moksleivių pavyzdžiu)

Nijolė Birgeliene
Varšuvos universitetas

Tyrimo tikslinė grupė – 15–18 metų moksleiviai

- Punsko Kovo 11-osios licejus – apklausti 88 moksleiviai (iš 98)
- Punsko Dariaus ir Girėno gimnazija – apklausti 28 III kl. mokiniai (iš 30)

Namie tarpusavyje kalba:

(licėjaus moksleiviai)

- a. tik lietuviškai – 70
- b. lietuviškai ir lenkiškai – 16
- c. tik lenkiškai – 1
- d. nepažymėta – 1

Namie tarpusavyje kalba:

(licėjaus moksleiviai)

a. bendrine kalba – 7

b. tarmiškai – 47

c. bendrine kalba ir tarmiškai – 32

Mokykloje tarmiškai kalba:

- a. su draugais per pertraukas
- b. su mokytojais per pertraukas ir dalykinių būrelių metu
- c. su kitų būrelių (pvz., šokių, dramos, sporto) vadovais
- d. stengiasi tarmiškai su niekuo nekalbėti

Tarmiškai rašo:

- a. draugams (sms žinutes, el. laiškus, bendrauja per programą „Skype“, socialinį tinklą „Facebook“ ir kt.)
- b. šeimos nariams
- c. nepažįstamiems

Susirašinėja per programą „Skype“:

P: ca P., padesi is mat. 3.107

P: neiseina toks pat rez kap atsakymuose [turi but 5]

R: katris pvz

R: ??

Ištraukos iš elektroninių laiškų:

- *Tep galvoju, gal penktadienį su jumi grįžtau, bet dar nesu 100% tikra.*
- *ai, tai tadu apsieis. ba man ryt*
- *jei griztau situ savaitgali namo, tai butu galimybe pas dantisti?*

Mokykloje bendrine kalba kalba:

- a. per pamokas
- b. su mokytojais
- c. su draugais

Bendrine kalba rašo:

a. visur ir visada

b. tik mokyklines užduotis

Visur vartoti bendrinę kalbą skatina:

- a. tėvai
- b. mokytojai
- c. bendraamžiai
- d. ....

Kalbant mane pataiso:

- a. tėvai
- b. mokytojai
- c. draugai

Ar reikia mokėti bendrinę kalbą ir tarmę?

- Gerai mokėti bendrinę kalbą, manau, reikia / nereikia, nes...
- Mokėti kalbėti tarmiškai, manau, reikia / nereikia, nes...

Gerai mokėti bendrinę kalbą, manau, reikia, nes...

bendrine kalba galima susikalbėti su visais lietuviais; jei Lietuvoje kalbėsime savo [tarme], niekas mūsų nesupras; su visais lietuviais galima susikalbėti bendrine kalba, o tarmiškai ne su visais; tai padeda kalbėtis su visais pasaulio lietuviais, nes ne visi moka dzūkų ar kitą tarmę ir t. t.

Gerai mokėti bendrinę kalbą, manau, reikia, nes...

gali būti mums reikalinga ateityje; gali reikėti jos ateityje, pvz., studijuojant Lietuvoje arba užpildyti dokumentus; pravers gyvenime, studijuojant; praverčia užsienyje, darbuose; tai plečia mūsų galimybes ir t. t.

Gerai mokėti bendrinę kalbą, manau, reikia, nes...

svarbu mokėti taisyklingai kalbėti gimtąja kalba; bendrinė kalba praturtina žmogaus žodyną; galime suprasti įvairius lietuviškus filmus, žurnalus; tokiu būdu mes įrodome, kad mūsų kalbos kultūra yra pasiekusi aukštą lygį; ji liudija apie mūsų išsimokslinimą ir asmens kultūrą

Gerai mokėti bendrinę kalbą, manau, reikia, nes...

- *viešose vietose reikia mokėti gražiai kalbėti; bendrinė kalba yra tautos turtas, reikia ją mokėti kalbant oficialiai;*
- *ji praverčia rengiant mokslinius darbus, ieškant darbo ar bendraujant su aukštesnių sferų žmonėmis;*
- *jei esame lietuviais, vadinasi reikia mokėti savo gimtąją bendrinę kalbą; ji privaloma visiems lietuviams;*

Mokėti kalbėti tarmiškai, manau, reikia, nes...

- *tokiu būdu saugojame savo kilmę, tarmes, negalima jų užmiršti, nes tai yra mūsų turtas; tai yra mūsų krašto kalba ir reikia palaikyti šią kalbos tradiciją; [taip] saugojamas yra krašto paveldas; tai mūsų prosenelių kalba, turim palaikyti tradicijas, nes taip tėvai ir seneliai mus išmokė;*

Mokėti kalbėti tarmiškai, manau, reikia, nes...

- *mokėdami kalbėti tarmiškai, palaikom savo krašto kultūrą; tai yra mūsų krašto kalba ir reikia ją mokėti; tai yra žmogui vertinga kalba, ji yra kiekvieno krašto žmonių kultūros dalimi, tad ją reikia puoselėti; tai yra mūsų krašto kalba, mūsų senelių; tai vienas iš mano tėviškės turty;*
- *tai mūsų gimtoji kalba; nes tai yra mūsų tarmė ir mes turime ją mokėti;*

Mokėti kalbėti tarmiškai, manau, reikia, nes...

- *mūsų seneliai taip kalbėjo; tokia kalba kalbėjo ir kalba mūsų šeimos nariai; tai labai gražu, kai kalbame savotiškai ir iš kartos į kartą perduodame savo tradicijas ir kalbą; reikia puoselėti ją ir perduoti kitoms kartoms, tai mūsų krašto paveldas;*
- *tai mus skiria nuo kitų lietuvių ir daro mus ypatingus;*

Mokėti kalbėti tarmiškai, manau, reikia, nes...

- *ne visi supranta bendrinę kalbą; taip yra lengviau susišnekėti su draugais, pažįstamais; lengviau kalbėti tarme namuose ar su draugais; taip patogiau, geriau tinka savų tarpe;*
- *tokiu būdu kartais lengviau galima išsakyti savo mintis ir tiksliai pasakyti, ką galvojame;*

Apie Kūčias tarmiškai:

Laukiu Kūcy

Kūcos – viena iš gražiausių metuose dienų ir šventių. Reikia apsitvarkyc, išsiprausc, paruošč valgius Kucų vakarienei. Paprastai jų būna dzvylika. Man pacys gardzausi yra šiciej: slidzikai, kūcukai, kisielius, žuvys su morkvėm, kepta žuvis su sūru.

Licėjaus III kl. moksleivis

Apie Kūčias tarmiškai:

Laukiu Kūcų

Kūcos – viena gražasnių metų dienų ir šventių. Reikia apsitvarkyc, išsiprausc, paruošč valgius Kūcų vakarienei. Paprastai jų būna dzvylika. Man pacys skaniausi yra šicie: kūcukai, slidzikai

Gimnazijos III kl. mokinys

Išvados

1. Punsko vyresniųjų klasių moksleiviai deklaruoja mokantys ir vartojantys lietuvių bendrinę kalbą bei vietos tarmę.
2. Dauguma apklaustųjų su šeimos nariais bendrauja lietuviškai.
3. Pagrindinė šeimos kalba Punsko krašte yra vietos tarmė.
4. Bendrinė kalba (sakytinė ir rašytinė) vyrauja mokykloje.

Išvados

5. Bendrine kalba atliekamos visos mokyklinės užduotys.
6. Moksleiviai maždaug vienodai vertina ir bendrinės kalbos, ir savo tarmės mokėjimą.
7. Apklausoje dalyvavę 15-18 metų moksleiviai sugeba kalbėti ir rašyti vietos tarme.